

Sygn. akt: III AUa 575/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Janina Kacprzak

Sędziowie: SSA Jolanta Wolska

SSA Ewa Chądzyńska (spr.)

Protokolant: stażysta Paulina Działońska

po rozpoznaniu w dniu 8 stycznia 2013 r. w Łodzi

sprawy **P. S. przy udziale D. S. i M. S. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.**

o rentę rodzinną,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu z dnia 31 stycznia 2012 r., sygn. akt: V U 2250/11;

oddala apelację.

III AUa 575/12

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 17 listopada 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił małoletniej P. S., reprezentowanej przez opiekuna prawnego M. S. (2), prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu S. S. wobec ustalenia, że zmarły w ostatnim dziesięcioleciu przed powstaniem niezdolności do pracy, nie miał wymaganego okresu ubezpieczenia.

Wyrokiem z dnia 31 sierpnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Kaliszu V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, na skutek odwołania P. S., przy udziale zainteresowanych D. S. i M. S. (1), zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił P. S. reprezentowanej przez M. S. (2) prawo do renty rodzinnej od września 2011 r.

Rozstrzygnięcie to zostało poprzedzone ustaleniami, z których wynikało, że P. S., urodzona (...), jest córką S. S., zmarłego 5 grudnia 2010 r. Wniosek o rentę rodzinną po ojcu odwołująca się złożyła w dniu 30 września 2011 r. Organ rentowy ustalił, że zmarły nie miał ustalonego prawa do emerytury ani renty z tytułu niezdolności do pracy. Organ uwzględnił zmarłemu 25 lat 7 miesięcy i 29 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 24 lata 7 miesięcy i 29 dni okresów składkowych i 10 miesięcy okresów nieskładkowych, przy czym w ostatnim dziesięcioleciu

przed powstaniem niezdolności do pracy, tj. przed 5 grudnia 2010 r. zmarły miał 3 lata 2 miesiące i 28 dni okresów składkowych i nieskładkowych.

W tak ustalonym i niekwestionowanym przez strony, stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że odwołanie jest uzasadnione i prowadzi do zmiany zaskarżonej decyzji i przyznania odwołującej prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu od września 2011 r., tj. od miesiąca, w którym został zgłoszony wniosek o to świadczenie. Sąd Okręgowy wywiódł, że zmarły ojciec odwołującej się, legitymujący się w dacie śmierci okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym ponad 25 lat, spełniał, w stanie prawnym obowiązującym w dacie śmierci, przesłanki do renty z tytułu niezdolności o pracy z art. 57 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Sąd Okręgowy, powołując się na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r. I UZP 5/05 (OSNP 2006/19-20/305) wywiódł, że art. 57 ust. 2 powołanej wyżej ustawy określa samodzielnie i wyczerpująco przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy dla ubezpieczonych legitymujących się określonym w tym przepisie okresem składkowym i nieskładkowym, bez potrzeby wykazywania przewidzianego w art. 58 ust. 2 tej ustawy pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed powstaniem niezdolności do pracy. Zasada ta ma zastosowanie również do badania przesłanek do renty rodzinnej dla uprawnionych członków rodziny zmarłego ubezpieczonego, tj. przesłanek z art. 65 ust. 1 powołanej wyżej ustawy. Przyjmując zatem na podstawie art. 65 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, że zmarły w chwili śmierci był osobą całkowicie niezdolną do pracy i legitymował się 25-letnim stażem ubezpieczeniowym, uwzględnianym przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy i mając na uwadze stan prawny obowiązujący w chwili śmierci S. S., trzeba stwierdzić, że małoletnia córka zmarłego P. S., która osiągnie 16 lat dopiero w dniu 12 czerwca 2012 r., nabyła prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu. Sąd Okręgowy zauważył, że od 23 września 2011 r. stan prawny uległ zmianie i obecnie, wobec dodania do art. 58 ustawy ustępu 4, który stanowi, że przepisu ust. 2 (zawierającego wymóg posiadania 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych w ostatnim dziesięcioleciu) nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6, wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Okoliczność ta nie ma zdaniem Sądu Okręgowego istotnego znaczenia dla oceny zasadności żądania odwołującej się, gdyż nabycie prawa do renty rodzinnej na rzecz osoby uprawnionej następuje z mocy samego prawa od dnia śmierci członka rodziny. Decyzja organu rentowego, przyznająca prawo do renty rodzinnej, ma charakter deklaratoryjny, tj. potwierdza nabycie prawa do tego świadczenia, a zgłoszenia wniosku o świadczenie i data wydania decyzji w tym przedmiocie, ma wpływ jedynie na datę, od której następuje wypłata tego świadczenia. Zmiana stanu prawnego po nabyciu z mocy prawa uprawnienia do renty rodzinnej, nie ma zatem, w rozpoznawanej sprawie, wpływu na ocenę zasadności żądania osoby ubiegającej się o rentę rodzinną. Odwołująca się spełniła przesłanki do renty rodzinnej z art. 67 ust. 1 i art. 68 ust. 1 pkt 1 powołanej wyżej ustawy emerytalnej, co uzasadniało zmianę zaskarżonej decyzji na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i przyznanie odwołującej się prawa do renty rodzinnej od miesiąca, w którym został zgłoszony wniosek o to świadczenie.

Powyższe rozstrzygnięcie zaskarżył organ rentowy w całości, w drodze apelacji.

Apelujący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego art. 65 i 57 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania. W części motywacyjnej apelacji skarżący podniósł, że wniosek o rentę rodzinną został zgłoszony w dniu 30 września 2011 r., tj. po zmianie stanu prawnego. Sąd powinien stosować prawo obowiązujące w dacie wyrokowania, wydania decyzji lub w dacie zgłoszenia wniosku, a nie w dacie „ziszczenia się” przesłanek do świadczenia. W stanie prawnym obowiązującym w dacie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną ubezpieczony (mężczyzna), który nie legitymował się pięcioletnim okresem składkowym w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku lub przed powstaniem niezdolności do pracy (tu: przed dniem śmierci) winien wykazać się trzydziestoletnim okresem składkowym, a zmarły S. S. miał jedynie 24 lata 7 miesięcy i 29 dni okresów składkowych.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna, gdyż Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił stan faktyczny, a dokonując subsumcji zastosował odpowiednie prawo materialne i właściwe reguły interpretacyjne.

Okoliczności faktyczne ustalone przez Sąd Okręgowy nie są kwestionowane. Spór w tej sprawie sprowadza się do kwestii prawnej: czy Sąd Okręgowy, rozpoznając odwołanie od decyzji odmawiającej prawa do renty rodzinnej, powinien stosować prawo obowiązujące w tej materii w dacie zgłoszenia wniosku o to świadczenie, w dacie wydania spornej decyzji i w dacie wyrokowania czy w dacie śmierci osoby, po której odwołująca się dochodzi prawa do renty rodzinnej.

Należy w tym miejscu przypomnieć, że z dniem 1 października 2003 r. zmieniono art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.) przez dodanie ustępu 2, który stanowi, że „przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy”. Zgodnie z tą nowelizacją osoba, która posiada okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolna do pracy mogła uzyskać rentę z tytułu niezdolności do pracy nawet w przypadku, gdy jej całkowita niezdolność do pracy powstała później niż w ciągu 18 miesięcy po ustaniu ubezpieczenia. Zasada ta odnosiła się również do badania przesłanek do renty rodzinnej po ubezpieczonym na podstawie art. 65 powołanej wyżej ustawy. W judykaturze powszechnie przyjęto – pod wpływem wykładni dokonanej przez Sąd Najwyższy w powołanej przez Sąd Okręgowy uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r. I UZP 5/05 (OSNP 2006/19-20/305), że przepis art. 57 ust. 2 określa samodzielnie i wyczerpująco przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy dla ubezpieczonych legitymujących się określonym w tym przepisie okresem składkowym i nieskładkowym, bez potrzeby wykazywania przewidzianego w art. 58 ust. 2 tej ustawy pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed powstaniem niezdolności do pracy. Od dnia 23 września 2011 r. stan prawny uległ w tym zakresie istotnej zmianie wobec dodania do art. 58 ustawy ustępu 4, który stanowi, że przepis ust. 2 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6, wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Ustawodawca zmienił zasady przyznawania rent z tytułu niezdolności do pracy dla osób z długim stażem ubezpieczeniowym, w ten sposób, że spełnienia warunku uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy przez osoby w wieku powyżej 30 lat, polegającego na udokumentowaniu 5 letniego okresu składkowego i nie składkowego w okresie ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy, nie będą musieli spełniać ubezpieczeni, którzy udowodnili okresy składkowe wynoszące co najmniej 25 lat dla kobiet i 30 lat dla mężczyzn oraz zostali uznani za całkowicie niezdolnych do pracy. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy nie budzi wątpliwości, że według stanu prawnego obowiązującego do 22 września 2011 r. zmarły S. S. na dzień powstania całkowitej niezdolności do pracy, tj. ma dzień śmierci 5 grudnia 2010 r., spełniał przesłanki do renty z tytułu niezdolności do pracy. Natomiast w reżimie prawnym obowiązującym od 23 września 2011 r., tj. w dacie złożenia wniosku, w dacie wydania zaskarżonej decyzji i w dacie zamknięcia rozprawy przez Sąd pierwszej instancji, przesłanek do tego świadczenia nie spełniał, gdyż nie legitymował się 30-letnim okresem składkowym, a w ostatnim dziesięcioleciu przed powstaniem niezdolności do pracy nie miał udokumentowanych 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Nie wymaga bliższego uzasadnienia, że generalnie wniosek o świadczenie emerytalno-rentowe podlega rozpoznaniu według stanu prawnego obowiązującego w dacie jego złożenia, chyba że co innego wynika z przepisów szczególnych (zobacz: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2005 r., I UK 354/04, OSNP 2006/13-14/223).

W rozpoznawanej sprawie problem jest jednak inny, gdyż dotyczy kwestii czy można było zastosować przepisy w brzmieniu nieobowiązującym już w momencie złożenia wniosku o świadczenie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy zasadnie zastosował prawo obowiązujące w dacie śmierci ojca ubezpieczonej, gdyż z tą chwilą niewątpliwie nabyła ona prawo do renty rodzinnej po nim.

Sąd Okręgowy zasadnie wywiódł, że – zgodnie z art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS - prawo do renty z rodzinnej dla odwołującej się powstało z mocy samego prawa w dniu ziszczenia się ryzyka socjalnego, tj. w dniu śmierci ojca odwołującej się, która nie osiągnęła 16 lat i spełniała wszystkie warunki wymagane do nabycia prawa do tego świadczenia, wymienione w art. 68 ust. 1 pkt 1 ustawy. Data zgłoszenia wniosku i data wydania zaskarżonej decyzji, nie miały zatem wpływu na powstanie prawa do tego świadczenia dla odwołującej się. Złożenie wniosku o rentę rodzinną zmierzało jedynie do realizacji przysługującego jej nadal prawa. Powołana wyżej ustawa wyraźnie odróżnia moment powstania prawa do renty rodzinnej od momentu wypłaty tego świadczenia, która następuje co do zasady od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu – art. 129 ust. 1 ustawy. Zdaniem Sądu Apelacyjnego prawo do emerytury lub renty ustala się zatem na dzień spełnienia warunków powstania prawa do tych świadczeń, bez względu na datę podjęcia działań w celu ich realizacji, tj. datę zgłoszenia wniosku, co przesądza o zachowaniu przez zainteresowanego nabytego prawa w razie niekorzystnej zmiany stanu prawnego. Wynika to z zasady ochrony praw nabytych i niedziałania prawa wstecz (zobacz: Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Komentarz pod redakcją Kamila Antonowa, 3 wydanie poszerzone i zaktualizowane, ABC Wolters Kluwer business – komentarz do art. 100). Świadczenia emerytalno-rentowe nie przedawniają się, „przedawnieniu” ulega jedynie roszczenie o wypłatę tych świadczeń w razie niezgłoszenia wniosku o emeryturę lub rentę po nabyciu prawa do nich

Marginalnie należy zauważyć, że jest to sytuacja analogiczna do sytuacji ukształtowanej pod wpływem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 stycznia 2000 r. w sprawie K 18/99 (OTK 2000/1/1, Dz.U. 2000/2/26, LEX 39280), którego wymowa sprowadza się do tego, że osoby, które spełniły wszystkie przesłanki nabycia prawa do emerytury z tytułu opieki nad dziećmi wymagającymi stałej opieki na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz.U. Nr 28, poz. 149; z 1999 r. Nr 61, poz. 679), uchylonego z dniem 31 grudnia 1998 r., mogły skutecznie ubiegać się o to świadczenie także w sytuacji złożenia wniosku po dacie uchylenia powołanego wyżej rozporządzenia. Zarówno organy rentowe przy wydawaniu decyzji jaki sądy w postępowaniu odwoławczym od decyzji dotyczących powyższego świadczenia, stosowały przepisy prawne nieobowiązujące już w dacie złożenia wniosku i w dacie orzekania. Decydujące dla przyznania tej specyficznej emerytury było stwierdzenie, iż wszystkie przesłanki do tego świadczenia zostały spełnione na dzień 31 grudnia 1998 r.

Kierując się powyższymi motywami, Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c. jako niezasadną.